

УДК 321

DOI <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-7-98-122>

**YOUTH ORGANIZATIONS OF THE SOVIET UKRAINE
OF 1920-30'S: THE CONTEMPORARY
HISTORIOGRAPHIC DISCOURSE**

**МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ
1920-30-Х РР.: СУЧАСНИЙ ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ
ДИСКУРС**

**МОЛОДЕЖНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ СОВЕТСКОЙ
УКРАИНЫ 1920-30-Х ГГ.: СОВРЕМЕННЫЙ
ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ ДИСКУРС**

Alla Zlenko,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри
документознавства
zlenko.am@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5586-3984>
ID: 0000-0002-5586-3984
ДВНЗ «Переяслав-
Хмельницький державний
педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»,
м. Переяслав-Хмельницький,
вул. Сухомлинського, 30,
Київська обл., Україна, 08401

Alla Zlenko,

candidate of historical sciences,
associate professor of scientific
discipline of documentation
zlenko.am@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-5586-3984>
ID: 0000-0002-5586-3984
Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda State
Pedagogical University, 30,
Sukhomlynskooho Str.,
Pereiaslav-Khmelnytskyi,
Kyiv region, Ukraine, 08401

ABSTRACT

The article is devoted to the study of contemporary Ukrainian historiography of the activities of public youth organizations in the Ukrainian SSR in the 1920's and 1930's. The analysis of theoretical approaches, research orientation and main tendencies in the historiography of the problem is carried out.

The modern Ukrainian youth movement is becoming more and more active in the algorithm of social life of the country as a participant in the formation and implementation of youth policy. Young people not only represent the largest group of participants in public events, but also try to put forward their progressive views on the further fate of the Ukrainian state and society. In view of this, there is a need to study and rethink the experience and established stereotypes, the dominance of stereotypes, primarily in the Soviet historiography of the research of public youth associations of the USSR of the 20's and 30's of the 20th century.

The purpose of the article is to study the modern historiography of public youth organizations in the 20-30's of the twentieth century. In this regard, it is necessary to solve a number of tasks: to analyze the topics of historiographical works devoted to the history of the public youth movement in the 20-30's of the 20th century; find out the state of development of the topic; to determine the approaches of domestic and foreign authors to study this problem.

During the writing of the article it was clarified that for historical researches of the modern period a radical reappraisal of all available historical sources on problems of youth organizations of Soviet origin (general historiographical, historiographic, historical-party, historical-komsomol, etc.) and foreign Ukrainian is characteristic. In place of the class approach, a civilization came to be discovered in civil society organizations, which considers the youth movement of the 1920's and 1930's in the whole variety of contradictions, interactions and multifactorial development. The main areas of modern research were the pro-government communist movement of youth, as well as non-Bolshevik youth organizations, in particular, national minorities, religious groups, and others like that.

Keywords: *civic organizations, historiography, political system, system of public associations, totalitarianism.*

Постановка проблеми. Молодіжні організації виникають у процесі соціально-економічного та політичного розвитку суспільства, а їхні сутнісні характеристики відображають історичну, соціокультурну та демографічну

специфіку країни. У молодіжних організаціях юнаки і дівчата не лише проходять соціалізацію, здобувають необхідний досвід, розвивають можливості власної ініціативи, але й самореалізуються в соціально-економічних і політичних умовах епохи.

Актуальність вивчення історії молодіжного руху і його організаційних форм у наш час пов'язана з підвищенням політичної активності молодого покоління. В Україні за участю молоді генерации проводяться політичні акції, створюються різноманітні молодіжні об'єднання. У такій ситуації особливої ваги набуває вивчення досвіду молодіжного руху минулих років, особливостей його історичного розвитку як для самостійного усвідомлення свого покликання, так і для формування власного світогляду та життєвої позиції. Лише на цих засадах можна визначити практичні заходи, які б дали змогу не тільки широко залучити молоде покоління до процесів творення сучасної держави, але й виявити ефективні засоби виховання його громадянської і національної самосвідомості. Засвоєння історичного досвіду, героїчних і трагічних сторінок минулого століття допоможе подолати труднощі формування сучасного молодіжного руху, уникнути помилок минулих етапів розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість наукових розвідок, в яких вивчаються громадські об'єднання України в означений період, розглядають переважно 20-і роки ХХ ст., коли відбувався бурхливий процес виникнення і розвитку громадського руху. Зміни, що сталися наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років, призвели до його згорання. Саме тому періоду другої половини 1930-х років історики свідомо приділили значно меншу увагу. Документальні джерела з досліджуваної проблематики складаються переважно з архівних матеріалів, збірок документів партійних, урядових установ, звітів самих громадських об'єднань, нормативних актів, статистичних довідників, виданих за роки існування СРСР, періодичних видань доби сталінізму тощо. Головним джерелом для сучасних дослідників є архівні матеріали, що зберігаються в Україні та Росії. Аналіз саме джерелознавчих аспектів проблеми, передусім архівних фондів, міститься у

працях С. М. Свистовича (Свистович, 2007а; Свистович, 2007 б; Свистович, 2007с). Наратологія з означеної тематики розглядається у наукових розвідках: історіографічного характеру – Г. М. Васильчука (Васильчук, 2007; Васильчук, 2008), В. П. Коцура (Коцур, 1998; Коцур, 2000); історичного спрямування – М. А. Журби (Журба, 2001; Журба, 2002), та ін. Історіограф Г. М. Васильчук розглядає висвітлення сучасною історіографією інституційного статусу громадських організацій в 20-х – 30-х роках минулого століття. Історик В. П. Коцур досліджує переважно радянську, а також пострадянську історіографію діяльності профспілок і комсомолу в цей період. Доволі об'ємний огляд історіографічних джерел міститься у розділах наукових монографій М. А. Журби, С. М. Свистовича. Так, останній присвятив ґрунтовну статтю сучасній українській історіографії громадської ініціативи в Україні означеного періоду.

Методологія проведення дослідження. У ході написання статті були використані методи аналізу і синтезу, системного підходу, статистичного аналізу, узагальнення і структуривання.

Постановка завдання. Сучасний український молодіжний рух усе активніше заявляє про себе в алгоритмі суспільного життя країни як учасник формування та реалізації молодіжної політики. Представники молоді не лише складають найбільш масову групу учасників громадських подій, але й намагаються висувати свої прогресивні погляди щодо подальшої долі української держави та суспільства. З огляду на це постає необхідність вивчення та переосмислення досвіду та усталених стереотипів, засилля шаблонності передусім у радянській історіографії дослідження громадських молодіжних об'єднань УСРР 20-х – 30-х рр. ХХ ст. У ході написання статті необхідно розв'язати ряд завдань: проаналізувати тематику історіографічних праць, присвячених історії громадського молодіжного руху у 20 – 30-і рр. ХХ ст.; з'ясувати стан розробки теми; визначити підходи вітчизняних авторів до вивчення цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. В 1920-х роках ХХ століття в радянській Україні виникла доволі

розгалужена система громадських об'єднань різного спрямування. Ініціатива їх створення в основному йшла від державно-партійного керівництва, яке, з одного боку, прагнуло продемонструвати демократичність влади, а з іншого, – використати мережу громадських об'єднань для вирішення фінансових, соціальних, культурних та ідеологічних потреб. Організації мали різний характер і спрямованість: класові, господарські, культурницько-просвітницькі, мілітарні, соціальні, наукові і науково-технічні, міжнародні, національні, побутові та ін. Предметом нашого дослідження стали громадські молодіжні організації.

Сучасний історіографічний етап вивчення історії молодіжних організацій УСРР 1920-х рр. розпочався з 1991 р., часу незалежності Української держави. На основі введених до наукового обігу нових документів у дисертаційних дослідженнях В. Колесника, Н. Каменської, В. Долгова (Колесник, 1991; Каменська, 1991; Долгов, 1991) розкривається історіографічне значення узагальнюючих праць з історії комсомольського руху досліджуваного періоду.

Суперечливий процес накопичення історичних знань про юнацький рух республіки в перші роки його існування, загальна характеристика літератури досліджуваного періоду, політичні орієнтири молоді 1920-х – 1930-х рр. розкриваються в дисертаційному дослідженні О. Зінько «Молодіжний рух в УРСР у 20-ті роки. Історіографічний аналіз літературних джерел 20-х – 30-х рр.» (Зінько, 1993).

В свою чергу О. Хорошев у своєму дисертаційному дослідженні «Суспільно-політичні об'єднання молоді в Україні (лютий 1917 – перша половина 20-х рр. ХХ ст.)» (Хорошев, 1992; Хорошев, 1996) розкриває основні напрями формування молодіжного руху УСРР, його закономірності та особливості розвитку, вплив тоталітарної системи на організаційну структуру молодіжних груп та об'єднань, з'ясовує причини ліквідації багатьох молодіжних спілок та утвердження політичної монополії комсомолу.

Упродовж 1990-х рр. виходить низка праць, присвячених культурі УСРР (Герман, 1995; Гололобов, 1992; Кізюн, 1994; Кручек, 1997), які певною мірою торкалися культурно-

просвітньої діяльності молодіжних організацій. Культурницькі та культурно-просвітні організації радянського села розглядає Я. І. Мандрик (Мандрик, 1998).

Вивченню громадських об'єднань радянського села, в тому числі і молодіжних, присвячено монографії М. А. Журби «Громадські об'єднання радянського села і національні меншини України (20-30 рр. ХХ ст.)» (Журба, 2002), «Етнонаціональні та міжнародні аспекти діяльності громадських об'єднань українського села (20-30 рр. ХХ ст.)» (Журба, 2002). Автор у своїх наукових роботах розкрив теоретичні засади та організаційні форми впровадження пролетарської ідеології в селянське середовище через систему громадських об'єднань. Історик відзначає, що 1920-ті роки були часом певної лібералізації суспільного життя, однією з ознак якої була активна діяльність громадських об'єднань (Журба, 2002 : 12). На селі опорою режиму були селянські спілки, основу яких складав сільський пролетаріат. Ці організації допомагали владі втілювати необхідну політику. Водночас громадські об'єднання реалізовували чимало потреб населення. Наприкінці 1920-х років багато організацій на селі було ліквідовано. Наприклад, у 1929 р. ліквідували систему сільськогосподарських самодіяльних кооперативних товариств, у 1933 р. – організацію «Друзі радіо», у 1936 р. – «Геть неписьменність», хоч тоді ще налічувались сотні тисяч селян, що були неграмотними (Журба, 2002: 426). Навіть ті організації, які склались із сільського пролетаріату і допомагали владі у проведенні її політики, у 1930-х роках було ліквідовано (Журба, 2002 : 426).

Партійно-державний контроль над селом, роль і взаємодію із органами влади громадських об'єднань радянського села розглядає в монографії М. О. Фролов (Фролов, 2011). Його праця «Політична система та номенклатурна еліта радянської України 1920-1930-х рр.: особливості та механізми формування і функціонування» є узагальнюючим комплексним дослідженням, в якому один із параграфів присвячено саме сільським громадським об'єднанням. В своїй докторській дисертації М. О. Фролов розцінює ці організації як «позадержавні» формування та

об'єднання, що стали складовою частиною механізму влади. Після 1934 р. «позадержавні формування» зазнали перманентних чисток, – пише історик (Фролов, 2012). Висвітлювалось питання функціонування громадських об'єднань на селі і в науковій періодиці: статтях О. Ганжі (Ганжа, 2002), С. Костенка (Костенко, 2010), Є. Костюка (Костюк, 2009) та ін.

Значення преси в суспільному житті України та діяльності молодіжних організацій розглядає в своєму дослідженні О. Коляструк (Коляструк, 2003).

Привернули увагу сучасних науковців громадські молодіжні об'єднання й національних меншин України – єврейських, німецьких, грецьких та ін. Їх виникнення та розвиток розглядалися в монографіях Б. В. Чирко (Чирко, 1995), В. С. Орлянського (Орлянський, 2000), О. Козерода (Козерод, 2003), О. Сучкової (Сучкова, 2005) та у згаданих монографіях М. А. Журби (Журба, 2002), у наукових статтях В. Дніпровця (Дніпровець, 1995), О. Наймана (Найман, 1997) та ін. Як пишуть історики, влада спочатку стимулювала і підтримувала створення громадських об'єднань національних меншин. За допомогою добровільних товариств вона прагнула забезпечити, з одного боку, підтримку населення, а, з іншого, вирішити фінансові, соціальні потреби. Різного роду товариства взаємодопомоги, благодійницькі організації національного спрямування чимало зробили для вирішення соціальних потреб людей. Згодом їх ліквідували, а організаторів репресували. Роль товариств взаємодопомоги в УСРР в 1920-х – першій третині 1930-х років висвітлюється і в наукових розвідках В. Шарпатого (Шарпатий, 2004; Шарпатий, 2006).

У своєму дослідженні «Партійно-радянська номенклатура УРСР у 20-30-ті рр. ХХ ст.» М. Дорошко (Дорошко, 2004) торкається питань одержавлення профспілок і громадських організацій. Автор, зокрема, характеризує комсомол як помічника державної партії, зазначаючи при цьому, що жодне важливе рішення ЦК ЛКСМУ, від початку 1920-х рр., передусім кадрове, не приймалося без попереднього погодження з керівними партійними органами.

Серед всіх громадських організацій важливе місце посідали класові та громадсько-політичні об'єднання, до яких відносяться передусім профспілки і комсомол. Саме їх історики вважають основними «передавальними пасами», помічниками партії і радянських органів управління. Грунтовні дослідження діяльності профспілкових організацій України в 1920-х роках належать О. М. Мовчан, яка підготувала монографії «Українські профспілки і радянська держава в 20-ті роки» (Мовчан, 1999) та «Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (20-ті рр.)» (Мовчан, 2004). Як зазначає історик, профспілки протягом 20-х років минулого століття перебували під пильною увагою влади. Правляча партія різними методами контролювала їх діяльність. Вони поступово еволюціонували, перетворившись на зняряддя, інструмент державної влади. Відбувся процес одержавлення профспілок. Хоча деякі історики вважають дискусійною тезу про одержавлення профспілок саме у 1920-х роках (Васильчук, 2008 : 13). Діяльність цих організацій висвітлюється також в узагальнюючих працях С. М. Свистовича (Свистович, 2007), М. О. Фролова (Фролов, 2012). Як зазначає С. М. Свистович, межа 20-х – 30-х років позначилася зміною суспільної ролі профспілкових організацій. Становлення тоталітарної суспільно-політичної системи перетворює профспілки з виразників інтересів суспільства на організації по задоволенню потреб компартійної еліти у сфері виробничих відносин (Свистович, 2007 : 148). У цей період відбувся процес розукрупнення профспілок, були скасовані ради профспілок.

У дослідженні Ю. Степанчука «Діяльність громадських і політичних об'єднань УСРР у контексті соціальної політики більшовицького режиму в 1920-х – на початку 30-х рр. ХХ ст.» (Степанчук, 2006) розкриваються особливості соціальної політики більшовиків у 1920-х – на початку 1930-х рр. і висвітлюються питання організації добровільних громадських товариств, механізми формування масових об'єднань громадян УСРР, завдання, що покладалися на них компартією; досліджується вплив масових громадських об'єднань УСРР на здійснення соціальних та господарсько-політичних перетворень більшовицької влади. У своєму дисертаційному

дослідженні Ю. С. Степанчук розглядає громадські організації як частину радянського державного механізму. Водночас, зазначає дисертант, окремі товариства сприяли подоланню дитячої безпритульності, ліквідації неписьменності, розширювали мережу початкових та середніх шкіл, покращували санітарні умови і здоров'я громадян (Степанчук, 2006 : 16). І ці товариства згодом було ліквідовано. Серед тих об'єднань, що залишились, – передусім профспілки і комсомол. У 2002 р. вийшла праця узагальнюючого характеру – «Нариси історії професійних спілок України» (НПУ, 2002).

Діяльність молодіжних об'єднань України, передусім комсомолу, в означений період розглядається в працях В. А. Головенька (Головенько, 1994; Головенько, 1997; Головенько, 1998), В. І. Прилуцького (Прилуцький, 1994; Прилуцький, 1998; Прилуцький, 2001; Прилуцький, 2003), у згаданих монографіях С. М. Свистовича, М. О. Фролова та ін. Історики розцінюють комсомол як надійного провідника волі ЦК КП(б)У.

Вивчаючи історію молодіжного руху, В. Головенько (Головенько, 1994; Головенько, 1997; Головенько, 1998) прагнув також охопити всю його географію, досліджуючи не лише ту частину, яка існувала на українських землях, що раніше входили до складу Росії, СРСР, але й інші райони проживання українців, зокрема західну українську діаспору.

Окремий розділ «Передавальні паси» від влади до мас», у якому здійснюється історіографічний аналіз літератури, присвяченої профспілкам та комсомолу, відведено в монографічному дослідженні В. Коцура «Історичні дослідження: упереджені та об'єктивні оцінки (соціальні зміни і політичні процеси в Україні 1920-х – 1930-х рр.: історіографія)» (Коцур, 1998).

Найбільш цікавими, на наш погляд, є праці В. І. Прилуцького (Прилуцький, 1994; Прилуцький, 1998; Прилуцький, 2001; Прилуцький, 2003). Дослідник вважає, що ЛКСМУ була важливою складовою частиною правлячого режиму. Особлива роль належала комсомольським осередкам на селі, де їх кількість була значно більшою за партійні

(Прилуцький, 2003 : 60). Як пише В. І. Прилуцький, на початку 1929 р. кількість комсомольських осередків на селі складала 6800, а партійних – лише 2600 одиниць (Прилуцький, 2003: 61). Водночас, відзначає дослідник, наприкінці 1920-х років серед комсомольців на селі було чимало невдоволених політикою влади. Деякі молоді люди виходили з лав комсомолу. Протягом 1928 – 1929 рр. молодь почала створювати нелегальні підпільні об'єднання. Значна частина молодих людей були членами релігійних сект. Особливо це стосувалось молодих німців і поляків. При проведенні кампанії по розкуркулюванню влада особливо активно прагнула долучити до цього процесу молодіжні, передусім, комсомольські організації. І комсомольці в більшості проявляли чимале завзяття у «полюванні» на куркулів. Але були і не згодні з процесом розкуркулювання або просто співчуваючі постраждалим селянам. На початку 1930-х років при проведенні суцільної колективізації серед комсомольських організацій проводились масові «чистки». Комсомол перетворився на послідовного провідника волі партії, фактично здійснюючи державні функції (Прилуцький, 2003 : 78-79).

Уся історія комсомолу, від часів заснування до припинення його діяльності, відтворена в книзі «Комсомол України: Сторінки історії. Події. Портрети» (КУ:СІ, 2004). Дослідники стверджують, що комсомол здобув величезний соціальний досвід у трудовому, ідейно-політичному, військово-патріотичному, моральному, інтернаціональному вихованні.

Вивчаючи історіографію діяльності молодіжних організацій УСРР, варто відзначити роботу С. Свистовича «Громадський вимір соціалістичного експерименту в Україні (20-30 рр. ХХ ст.)» (Свистович, 2007), у якій на основі архівних та низки інформаційно насичених унікальних документів здійснено спробу комплексного вивчення організації та структурної побудови системи громадських об'єднань Радянської України в 1921-1939 рр. Історик, по-перше, запропонував розлогу типологізацію громадських об'єднань (Свистович, 2007 : 145). По-друге, проаналізував їх організаційну структуру, правовий статус, фінансування, політико-правові засади функціонування

(Свистович, 2007 : 495). Держава спрямовувала громадський рух від демократичної лівої ідеї до класичного тоталітарного суспільно-політичного ладу. Негативні тенденції здебільшого сформувались вже в 20-х роках, а на початку 30-х років одержали розвиток і стали головними у формуванні політики режиму щодо громадських об'єднань, зазначає історик. Початок 1930-х років пришвидшив одержавлення громадських організацій та їх злам (Свистович, 2007 : 493-494). Громадський рух перетворився на придаток до владних органів.

Робота О. Лаврут «Студенство Радянської України в 20-ті рр. ХХ ст.» (Лаврут, 2004) присвячена студентській молоді. У ній дослідниця визначає цілі, напрями, наслідки державної політики щодо формування навчання та виховання студентської молоді, характеризує її матеріальне становище, досліджує основні аспекти вирішення економічних проблем студентства, відмічає позитивні й негативні риси радянської системи вищої освіти, основні вектори громадської діяльності нового покоління.

Типи, структура, основні напрями й форми культурно-освітньої роботи громадських організацій України, специфіка їхніх взаємовідносин із радянською владою, вплив ідеологізації на зміст культурно-освітньої діяльності громадських організацій відображені в дисертації В. Молоткіної «Культурно-освітня діяльність громадських молодіжних організацій України в умовах НЕПу (1921-1929 рр.)» (Молоткіна, 2005).

Історик Г. М. Васильчук, який досліджував історіографію соціально-політичного і культурно-духовного розвитку Української РСР в 20-30-і роки ХХ ст., робить висновок, що велика кількість спілок, товариств та розмаїття їхніх організаційних форм, характерних для 1920-х років, дозволяють говорити про елементи соціального самоврядування та ознаки громадянського суспільства (Васильчук, 2008 : 22). Однак, на початку 1930-х років система громадських об'єднань та їх суть змінилися.

Висновки. Таким чином, сучасною вітчизняною історіографією вироблено концептуальну парадигму щодо місця і ролі громадських об'єднань у політичній системі

сталінізму, досліджено процес її еволюції. В цілому, історики з'ясували роль і місце громадських об'єднань у суспільному житті, політичній системі сталінізму, висвітлили процес трансформації громадського руху – від «вибуху» до згортання і встановлення жорсткого контролю з боку правлячої партії. Проаналізовано як і якими методами вдалося перетворити організації на «передавальні паси», через які компартійно-державна влада трансливала свою волю у суспільство. Як найбільш заідеологізовані і придатні до функцій «приводних ременів» системи влади характеризують історики комсомол і профспілки. Водночас, характеристика цих організацій має, з нашої точки зору, одномірний характер. Фактаж підібрано таким чином, що позитивні для суспільства аспекти діяльності цих об'єднань (комсомолу, профспілок) розглядаються мало, а оцінки подекуди мають спрощений характер. Якщо радянська історіографія формувала яскраво «червоний» образ прокомуністичних громадських організацій, то нині їх образ подається переважно у «чорних» тонах. Безумовно, це спостереження стосується далеко не всіх наукових праць.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Васильчук Г. Діяльність громадських організацій в УРСР 1920 – 30-х рр. (сучасні інтерпретації українських та російських істориків) // *Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України*. 2007. № 2. С. 237 – 244.
2. Васильчук Г. Радянська Україна 20 – 30-х рр. ХХ ст.: сучасний історіографічний дискурс. Запоріжжя: Запорізь. нац. ун-т, 2008. 314 с.
3. Ганжа О. Громадські організації в суспільно-політичному житті до колгоспного села України // *Проблеми історії України: Факти, судження, пошуки*. Міжвідомчий зб. наук. праць. К.: Інститут історії України НАН України. 2002. С. 341 – 350.
4. Герман О. М. Діяльність товариства «Просвіта» на Поділлі наприкінці ХІХ – першої половини ХХ ст.: дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Тернопіль, 1995. 228 с.
5. Гололобов В. М. Ліквідація неписьменності серед дорослого населення України у 20-х рр.: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. К., 1992. 18 с.

6. Головенько В. А. Український молодіжний рух: історія та сьогодення. К.: Наук. думка, 1994. 111 с.

7. Головенько В. Український молодіжний рух у ХХ ст.: історико-політологічний аналіз основних періодів. К.: Вид. АЛД., 1997. 160 с.

8. Головенько В. А. Комсомол України в період сталінських репресій // *Молодіжний рух України: Історія та сучасність*: зб. матеріалів. К.: Студцентр / НІКА-Центр, 1998. 120 с.

9. Дніпровець В. Обріхана благодійність: Компрометація і закриття єврейських благочинницьких організацій в Україні у 1920 – 1930 роках // *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*. 1995. № 1/2. С. 199 – 208.

10. Долгов В. В. Проблемы единства комсомола во внутрипартийной борьбе: сущность, решение (20-е годы): автореф. дис... докт. ист. наук: 07.00.01 М., 1991. 39 с.

11. Дорошко М. С. Партійно радянська номенклатура УСРР у 20-30-ті рр. ХХ ст.: автореф. дис... докт. іст. наук: 07.00.01. К., 2004. 34 с.

12. Журба М. А. Громадські об'єднання радянського села і національні меншини України (20 – 30 рр. ХХ ст.). К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. 151 с.

13. Журба М. Етнонаціональні та міжнародні аспекти діяльності громадських об'єднань українського села (20 – 30 рр. ХХ ст.). К.: Науковий світ, 2002. 499 с.

14. Зінько О. В. Молодіжний рух в УРСР у 20-ті роки. Історіографічний аналіз літературних джерел 20-х – 30-х рр.: автореф. дис... канд. ист. наук: 07.00.06 / О. В. Зінько К., 1993. 23 с.

15. Каменская Н. Е. Ленинский комсомол – секция КИМа (1919-1943 гг.). Историография проблемы: автореф. дис.... канд. ист. наук: 07.00.01. Л., 1991. 20с.

16. Кізюн В. К. Видавнича діяльність державних, суспільно-політичних та громадських організацій України в 20-ті рр.: автореф. дис.... канд. іст. наук: 07.00.01. К., 1994. 26 с.

17. Козерод О. Євреї України в 1921-1929 рр.: дис... докт. іст. наук: 07.00.01. К., 2003. 444 с.

18. Колесник В. Ф. Рабочий класс Украины в конце 20-х – 30-е годы: историография: автореф. дис... докт. ист. наук: 07.00.01. К., 1991. 40 с.

19. Коляструк О. А. Преса УСРР в контексті політики українізації (20-30-ті рр. ХХ ст.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. К., 2003. 20 с.

20. Комсомол України: сторінки історії. Події. Портрети. / упоряд.: Ю. Н. Єльченко, В. Ф. Возіанов, Г. Д. Максименко. К.: Ін Юре, 2004. 716 с.

21. Костенко С. Класові селянські спілки в Україні: 20-ті – початок 30-х рр. ХХ століття // *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія № 6. Історичні науки: зб. наук. праць. Вип. 7. 2010. С. 66 – 73.

22. Костюк Є. Виробничі громадські об'єднання радянської України 20-х – 30-х рр. ХХ ст.: особливості організаційної структури та умов членства // *Науковий вісник «Гілея»*. Вип. 21. К., 2009. С. 59 – 66.

23. Коцур В. Історичні дослідження: упереджені та об'єктивні оцінки (соціальні зміни і політичні процеси в Україні 1920-х – 1930-х рр.: історіографія). К.: Наук. думка, 1998. 506 с.

24. Коцур В. Профспілки в тоталітарному суспільстві 1920-ті – 30-ті рр.: історіографія // *Наукові записки з історії*: зб. наук. статей. Переяслав-Хмельницький, 2000. Вип. 11.

25. Кручек О. А. Культура в УСРР в 1920-23 рр. як об'єкт державної політики: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. К., 1997. 23 с.

26. Лаврут О. О. Студенство Радянської України в 20-ті рр. ХХ ст.: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2004. 20 с.

27. Мандрик Я. Культура українського села в період сталінізму 1923-1938 рр. Івано-Франківськ, 1998.

28. Марочко В. Українська селянська кооперація. Історико-теоретичний аспект (1861-1929). К. 1995.

29. Мельничук О. Комітети незаможних селян на Поділлі (1920-1933): Автореф. дис. канд. іст. наук. К., 1998.

30. Мовчан О. Українські профспілки і радянська держава в 20-ті роки. К.: Інститут історії України НАН України, 1999. 278 с.

31. Мовчан О. Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (20-ті рр.). К.: Інститут історії України НАН України, 2004 420 с.

32. Молоткіна В. К. Культурно-освітня діяльність громадських молодіжних організацій України в умовах НЕПу (1921-1929 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. К., 2005. 18 с.

33. Найман О. Розгром єврейських організацій в радянській Україні // *Сучасність*. 1997. № 12. С. 94-104.

34. Нариси історії професійних спілок України. К.: Федерація профспілок України, 2002.

35. Орлянський В. Євреї України в 20-30-х рр. ХХ сторіччя: соціально-політичний аспект. Запоріжжя, 2000. 240 с.

36. Прилуцький В. І. Молодіжні організації в УСРР в умовах становлення тоталітарного режиму (1920-1927 рр.): дис... канд. іст. наук: 07.00.01. К., 1994. 233 с.

37. Прилуцький В. І. Ліквідація в УСРР небільшовицького молодіжного руху (1920 – поч. 30-х рр.) // *Молодіжний рух України: історія та сучасність*: зб. матеріалів. К., 1998. С. 41-49.

38. Прилуцький В. Молодь України в умовах формування тоталітарного ладу (1920 – 1939 рр.). К., 2001. 249 с.

39. Прилуцький В. Комсомол – головний провідник більшовицького впливу на молодь України у 20-30-ті роки ХХ століття // *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*: міжвід. зб. наук. праць. К., 2003. Вип. 8. С. 331 – 355.

40. Прокопенко І. Сільськогосподарська кооперація у суспільно-політичному житті України (1880 – початок 30-х років ХХ ст.): Автореф. дис. канд. іст. наук. К. 1992.

41. Свистович С. (2007а). Громадський вимір соціалістичного експерименту в Україні (20 – 30 рр. ХХ ст.). К.: Варта, 2007. 568 с.

42. Свистович С. (2007б). Громадські об'єднання України в політиці більшовицького режиму (20 – 30-х рр. ХХ ст.): Дис. д-ра іст. наук. Донецьк, 2007. 596 с.

43. Свистович С. (2007с). Сучасна українська історіографія громадської ініціативи Української РСР 20 – 30-х років ХХ століття // *Історіографічні дослідження в Україні*. К.: НАН України. Інститут історії України, 2007. Вип. 17. С. 288 – 304.

44. Степанчук Ю. С. Діяльність громадських і політичних об'єднань УСРР у контексті соціальної політики

більшовицького режиму в 1920-ті – початок 30-х рр. ХХ ст.: дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Черкаси, 2006. 220 с.

45. Сучкова О. Ю. Євреї в Донбасі (20-30-ті рр. ХХ ст.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2005. 20 с.

46. Терлецька І. Громадські та громадсько-політичні об'єднання як складовий елемент політичної системи сталінізму в Україні наприкінці 20-х у 30-х роках ХХ ст. URL:<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream.pdf>

47. Фролов М. Політична система та номенклатурна еліта радянської України 1920-1930-х рр.: особливості та механізми формування і функціонування: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2011. 828 с.

48. Фролов М. Політична система радянської України 1920-1930-х рр.: особливості та механізми формування і функціонування: Автореф. дис. д-ра іст. наук. Дніпропетровськ, 2012. 40 с.

49. Хорошев А. Н. Некоторые проблемы организационного строительства молодежных союзов на Украине в начале 20-х годов // Сб. научных работ аспирантов харьковского государственного университета. Х., 1992. С. 180-183.

50. Хорошев О. М. Суспільно-політичні об'єднання молоді в Україні (лютий 1917 – перша половина 20-х рр. ХХ ст.): автореф. дис.... канд. іст. наук: 07.00.01 / О. М. Хорошев Х., 1996. 18 с.

51. Чирко Б. Національні меншини в Україні (20 – 30-ті роки ХХ століття). К., 1995.

52. Шарпаций В. Товариства взаємодопомоги в УСРР 1920 – першої третини 1930-х років: організаційні форми та соціальні функції // *Пам'ять століть*. 2004. № 6.

53. Шарпаций В. Соціальне забезпечення в УРСР (20-30-ті роки ХХ ст.). К.: НікаЦентр, 2006. 268 с.

REFERENCES

1. Vasylychuk, H. (2007). *Diialnist hromadskykh orhanizatsii v URSR 1920-30-kh rr. (suchasni interpretatsii ukrainskykh ta rosiiskykh istorykiv)* [Activities of civic organizations in the Ukrainian SSR in the 1920's and 1930's (modern interpretations of Ukrainian and Russian historians)] // *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu MVS Ukrainy*. 2. 237 -244 [in Ukrainian].

2. Vasylchuk, H. (2008). *Radianska Ukraina 20-30-kh rr. KhKh st.: suchasnyi istoriografichnyi dyskurs*. [Soviet Ukraine 20-30's of the twentieth century: modern historiographical discourse]. Zaporizhzhia: Zaporiz. nats. un-t. 314 [in Ukrainian].

3. Hanzha, O. (2002). *Hromadski orhanizatsii v suspilno-politychnomu zhytti do kolhospnoho sela Ukrainy* [Public organizations in the socio-political life of the collective farm village of Ukraine] // *Problemy istorii Ukrainy: Fakty, sudzhennia, poshuky. Mizhvidomchyi zb. nauk. prats.* K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. 341-350 [in Ukrainian].

4. Herman, O. (1995). *Diialnist tovarystva «Prosvita» na Podilli naprykintsi XIX – pershoi polovyny XX st.* [The activity of the Prosvita Society in Podillya in the late nineteenth and first half of the twentieth century.]: dys... kand. ist. nauk: 07.00.01. Ternopil. 228 [in Ukrainian].

5. Hololobov, V. (1992). *Likvidatsiia nepysmennosti sered dorosloho naseleattia Ukrainy u 20-kh rr.* [Elimination of illiteracy among the adult population of Ukraine in the 1920's.]: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01. K. 18 [in Ukrainian].

6. Holovenko, V. (1994). *Ukrainskyi molodizhnyi rukh: istoriia ta sohodennia.* [Ukrainian youth movement: history and present] K.: Nauk. dumka. 111 [in Ukrainian].

7. Holovenko, V. (1997). *Ukrainskyi molodizhnyi rukh u XX st.: istoriko-politohichnyi analiz osnovnykh periodiv.* [Ukrainian youth movement in the 20th century: historical and political analysis of major periods] K.: Vyd. ALD. 160 [in Ukrainian].

8. Holovenko, V. (1998). *Komsomol Ukrainy v period stalinskykh represii* [Komsomol of Ukraine during the stalinist repressions] // *Molodizhnyi rukh Ukrainy: Istoriia ta suchasnist: zb. materialiv.* K.: Studtsentr / NIKА-Tsentr. 120 [in Ukrainian].

9. Dniprovets, V. (1995). *Obrikhana blahodiinist: Komprometatsiia i zakryttia yevreiskykh blahochynnytskykh orhanizatsii v Ukraini u 1920-1930 rokakh* [Arifan's Charity: compromising and closing jewish dean's organizations in Ukraine in 1920-1930] // *Z arkhiviv VUCHK-HPU-NKVD-KHB.* 1/2. 199 - 208 [in Ukrainian].

10. Dolgov, V. (1991). *Problemy edinstva komsomola vo vnutripartynoy bor'be: sushchnost', reshenie (20-e gody)*

[Problems of unity of the komsomol in the internal party struggle: the essence, the solution (20s)] : avtoref. dis... dokt. ist. nauk: 07.00.01 M. 39 [in Russia].

11. Doroshko, M. (2004). *Partiino radianska nomenklatura USRR u 20-30-ti rr. XX st.* [Party soviet nomenclature of the USSR in the 20-30's of the twentieth century.] : avtoref. dys... dokt. ist. nauk: 07.00.01. K. 34 [in Ukrainian].

12. Zhurba, M. (2002). *Hromadski ob'iednannia radianskoho sela i natsionalni menshyny Ukrainy (20-30 rr. XX st.)*. [Public associations of the soviet village and national minorities of Ukraine (20 – 30 years of the XX century).] K.: NPU im. M. P. Drahomanova. 151 [in Ukrainian].

13. Zhurba, M.(2002). *Etnonatsionalni ta mizhnarodni aspekty diialnosti hromadskykh ob'iednan ukrainskoho sela (20-30 rr. XX st.)*. [Ethnonational and international aspects of the activity of public associations of Ukrainian village (20 – 30 years of the XX century).] K.: Naukovyi svit. 499 [in Ukrainian].

14. Zinko, O. (1993). *Molodizhnyi rukh v URSSR u 20-ti roky. Istoriohrafichnyi analiz literaturnykh dzherel 20-kh-30-kh rr.* [Youth movement in the Ukrainian SSR in the 20's. Historiographical analysis of literary sources of the 20's and 30's.]: avtoref. dys... kand. yst. nauk: 07.00.06 / O. V. Zinko K. 23 [in Ukrainian].

15. Kamenskaya, N. (1991). *Leninskiy komsomol – sektsiya KIMA (1919-1943 gg.). Istoriohrafiiya problemy* [Leninsky komsomol – KIM section (1919-1943). Historiography of the problem]: avtoref. dis.... kand. ist. nauk: 07.00.01. L. 20 [in Russia].

16. Kiziun, V. (1994). *Vydavnycha diialnist derzhavnykh, suspilno-politychnykh ta hromadskykh orhanizatsii Ukrainy v 20-ti rr.* [Publishing activity of state, public-political and public organizations of Ukraine in the 20-ies.]: avtoref. dys.... kand. ist. nauk: 07.00.01. K. 26 [in Ukrainian].

17. Kozherod, O. (2003). *Yevrei Ukrainy v 1921-1929 rr.* [Jews of Ukraine in 1921-1929]: dys... dokt. ist. nauk: 07.00.01. K. 444 [in Ukrainian].

18. Kolesnik, V. (1991). *Rabochiy klass Ukrainy v kontse 20-kh – 30-e gody: istoriohrafiiya* [The working class of Ukraine in the late 20s – 30s: historiography]: avtoref. dis... dokt. ist. nauk: 07.00.01. K. 40 [in Russia].

19. Koliastruk, O. (2003). *Presa USRR v konteksti polityky ukrainizatsii (20-30-ti rr. XX st.)* [The press of the Ukrainian SSR in the context of the ukrainianization policy (20-30's of the 20th century).]: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01. K. 20 [in Ukrainian].

20. *Komsomol Ukrainy: storinky istorii. Podii. Portrety* [Komsomol Ukraine: History pages. Events. Portraits] (2004) / uporiad.: Yu. N. Yelchenko, V. F. Vozianov, H. D. Maksymenko. K.: In Yure. 716 [in Ukrainian].

21. Kostenko, S. (2010). *Klasovi selianski spilky v Ukraini: 20-ti – pochatok 30-kh rr. XX stolittia* [Class peasant unions in Ukraine: the 20th and early 30's of the twentieth century] // *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Seriiia № 6. Istorychni nauky: zb. nauk. prats. 7. 66-73.* [in Ukrainian].

22. Kostiuk, Ye. (2009). *Vyrobnychi hromadski ob'iednannia radianskoi Ukrainy 20-kh – 30-kh rr. XX st.: osoblyvosti orhanizatsiinoi struktury ta umov chlenstva* [Industrial public associations of the Soviet Ukraine of the 20th and 30th years of the 20th century: peculiarities of organizational structure and membership conditions] // *Naukovyi visnyk «Hileia».* 21. K. 59-66 [in Ukrainian].

23. Kotsur, V. (1998). *Istorychni doslidzhennia: uperedzheni ta ob'iektyvni otsinky (sotsialni zminy i politychni protsesy v Ukraini 1920-kh-1930-kh rr.: istoriohrafiiia)* [Historical research: biased and objective assessments (social changes and political processes in Ukraine in the 1920's and 1930's: historiography)]. K.: Nauk. Dumka. 506 [in Ukrainian].

24. Kotsur, V. (2000). *Profspilky v totalitarnomu suspilstvi 1920-ti – 30-ti rr.: istoriohrafiiia* [Trade unions in a totalitarian society 1920s - 30s: historiography] // *Naukovi zapysky z istorii: zb. nauk. statei. Pereiaslav-Khmelnyskyi.* 11 [in Ukrainian].

25. Kruchek, O. (1997). *Kul'tura v USRR v 1920-23 rr. yak ob'ekt derzhavnoi polityki* [Culture in the USSR in 1920-23 as an object of state policy]: avtoref. dis... kand. ist. nauk: 07.00.01. K. 23 [in Russia].

26. Lavrut, O. (2004). *Studenstvo Radianskoi Ukrainy v 20-ti rr. XX st.* [Student of Soviet Ukraine in the 20's of the twentieth century.]: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01. Donetsk. 20 [in Ukrainian].

27. Mandryk, Ya. (1998). *Kultura ukrainskoho sela v period stalinizmu 1923 – 1938 rr.* [The culture of the Ukrainian village during the period of Stalinism 1923 – 1938.] Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

28. Marochko, V. (1995). *Ukrainska selianska kooperatsiia. Istoryko-teoretychnyi aspekt (1861-1929).* [Ukrainian peasant cooperation. Historical and theoretical aspect (1861 – 1929)] K. [in Ukrainian].

29. Melnychuk, O. (1998). *Komitety nezamozhnykh selian na Podilli (1920 – 1933):* [Committees of the poor peasants in Podillia (1920 – 1933)] Avtoref. dys. kand. ist. nauk. K. [in Ukrainian].

30. Movchan, O. (1999). *Ukrainski profspilky iadianska derzhava v 20-ti roky* [Ukrainian trade unions and the Soviet state in the 20's]. K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. 278 [in Ukrainian].

31. Movchan, O. (2004). *Ukrainski profspilky v kompartiino-radianskii systemi vlady (20-ti rr.).* [Ukrainian trade unions in the Communist-Soviet system of power (20th years)] K.: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. 420 [in Ukrainian].

32. Molotkina, V. (2005). *Kulturno-osvitnia diialnist hromadskykh molodizhnykh orhanizatsii Ukrainy v umovakh NEPu (1921-1929 rr.)* [Cultural and educational activity of public youth organizations of Ukraine in the conditions of the NEP (1921-1929).] : avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01. K. 18 [in Ukrainian].

33. Naiman, O. (1997). Rozghrom yevreiskykh orhanizatsii v radianskii Ukraini [The defeat of jewish organizations in soviet Ukraine] // *Suchasnist.* 12. 94-104 [in Ukrainian].

34. NIPSU (2002). – *Narysy istorii profesiinykh spilok Ukrainy.* [Essays on the history of trade unions in Ukraine] K.: Federatsiia profspilok Ukrainy [in Ukrainian].

35. Orlianskyi, V. (2000). *Yevrei Ukrainy v 20-30-kh rr. XX storichchia: sotsialno-politychnyi aspekt.* [Jews of Ukraine in the 20's and 30's of the 20th century: the socio-political aspect] Zaporizhzhia. 240 [in Ukrainian].

36. Prylutskyi, V. (1994). *Molodizhni orhanizatsii v USRR v umovakh stanovlennia totalitarnoho rezhymu (1920-1927 rr.)* [Youth organizations in the Ukrainian SSR in the conditions of the establishment of a totalitarian regime (1920-1927).] : dys... kand. yst. nauk: 07.00.01. K. 233 [in Ukrainian].

37. Prylutskyi, V. (1998). Likvidatsiia v USRR nebilshovytskoho molodizhnoho rukhu (1920 – poch. 30-kh rr.) [Elimination in the Ukrainian SSR of the non-Bolshevik youth movement (1920 – early 30's).] // *Molodizhnyi rukh Ukrainy: istoriia ta suchasnist: zb. materialiv*. K. 41-49 [in Ukrainian].

38. Prylutskyi, V. (2001). *Molod Ukrainy v umovakh formuvannia totalitarnoho ladu (1920 – 1939 rr.)*. [Youth of Ukraine in the conditions of formation of the totalitarian system (1920 – 1939).] K. 249 [in Ukrainian].

39. Prylutskyi, V. (2003). Komsomol – holovnyi providnyk bilshovytskoho vplyvu na molod Ukrainy u 20-30-ti roky XX stolittia [Komsomol – the main conductor of the Bolshevik influence on the youth of Ukraine in the 20's – 30's of the 20th century] // *Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia, poshuky: mizhvid. zb. nauk. prats.* K. 8. 331-355 [in Ukrainian].

40. Prokopenko, I. (1992). *Silskohospodarska kooperatsiia u suspilno-politychnomu zhytti Ukrainy (1880 – pochatok 30-kh rokov XX st.)* [Agricultural cooperation in the socio-political life of Ukraine (1880 – early 30's of the twentieth century).] : Avtoref. dys. kand. ist. nauk. K. [in Ukrainian].

41. Svystovych, S. (2007a). *Hromadskyi vymir sotsialistychnoho eksperymentu v Ukraini (20 – 30 rr. XX st.)*. [The social dimension of socialist experiment in Ukraine (20 – 30 years of the 20th century).] K.: Varta. 568 [in Ukrainian].

42. Svystovych, S. (2007b). *Hromadski ob'iednannia Ukraini v politytsi bilshovytskoho rezhymu (20 – 30-kh rr. XX st.)* [Public associations of Ukraine in the policy of the Bolshevik regime (20-30's of the 20th century).] : Dys. d-ra ist. nauk. Donetsk. 596 [in Ukrainian].

43. Svystovych, S. (2007c). Suchasna ukrainska istoriografia hromadskoi initsiatyvy Ukrainskoi RSR 20-30-kh rokov XX stolittia [Contemporary Ukrainian historiography of the public initiative of the Ukrainian SSR of the 20th and 30th years of the 20th century] // *Istoriografichni doslidzhennia v Ukraini*. K.: NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. 17. 288-304 [in Ukrainian].

44. Stepanchuk, Yu. (2006). *Diiialnist hromadskykh i politychnykh ob'iednan USRR u konteksti sotsialnoi polityky bilshovytskoho rezhymu v 1920-ti – pochatok 30-kh rr. XX st.*

[Activities of public and political associations of the Ukrainian SSR in the context of the social policy of the Bolshevik regime in the 1920s – early 30's of the 20th century.]: dys... kand. ist. nauk: 07.00.01. Cherkasy. 220 [in Ukrainian].

45. Suchkova, O. (2005). *Yevrei v Donbasi (20-30-ti rr. XX st.)* [Jews in the Donbass (20-30's of the 20th century)]: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01. Donetsk. 20 [in Ukrainian].

46. Terletska, I. *Hromadski ta hromadsko-politychni ob'iednannia yak skladovyi element politychnoi systemy stalinizmu v Ukraini naprykintsi 20-kh u 30-kh rokakh XX st.* [Public and public-political unions as an integral part of the political system of Stalinism in Ukraine in the late 20's in the 30's of the 20th century.] URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream.pdf>

47. Frolov, M. (2011). *Politychna systema ta nomenklatura elita radianskoi Ukrainy 1920 – 1930-kh rr.: osoblyvosti ta mekhanizmy formuvannia i funktsionuvannia: monohrafiia.* [Political system and nomenclature elite of Soviet Ukraine of the 1920's – 1930's: features and mechanisms of formation and functioning: monograph.] Zaporizhzhia: KPU. 828 [in Ukrainian].

48. Frolov, M. (2012). *Politychna systema radianskoi Ukrainy 1920-1930-kh rr.: osoblyvosti ta mekhanizmy formuvannia i funktsionuvannia* [The political system of Soviet Ukraine of the 1920's and 1930's: the peculiarities and mechanisms of the formation and functioning]: Avtoref. dys. d-ra ist. nauk. Dnipropetrovsk. 40 [in Ukrainian].

49. Khoroshev, A. (1992). Nekotorye problemy organizatsionnogo stroitel'stva molodezhnykh soyuzov na Ukraine v nachale 20-kh godov [Some problems of organizational building of youth unions in Ukraine in the early 20's] // *Sb. nauchnykh robot aspirantov khar'kovskogo gosudarstvennogo universiteta.* Kh. 180-183 [in Russia].

50. Khoroshev, O. (1996). *Suspilno-politychni ob'iednannia molodi v Ukraini (liutyi 1917 – persha polovyna 20-kh rr. XX st.)* [Social-political youth associations in Ukraine (February 1917 – the first half of the 20's of the 20th century).]: avtoref. dys.... kand. ist. nauk: 07.00.01 / O. M. Khoroshev Kh. 18 [in Ukrainian].

51. Chyrko, B. (1995). *Natsionalni menshyny v Ukraini (20-30-ti roky XX stolittia).* [National Minorities in Ukraine (20-30's of the 20th Century)] K., [in Ukrainian].

52. Sharpatyi, V. (2004). *Tovarystva vzaiemodopomohy v USSR 1920 – pershoi tretyny 1930-kh rokiv: orhanizatsiini formy ta sotsialni funktsii* [Society of mutual assistance in the Ukrainian SSR 1920 – the first third of the 1930s: organizational forms and social functions] // *Pam'iat stolit.* 6 [in Ukrainian].

53. Sharpatyi, V. (2006). *Sotsialne zabezpechennia v URSR (20-30-ti roky XX st.)*. [Social security in the Ukrainian SSR (20-30's of the 20th century).] К.: NikaTsentr. 268 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено вивченню сучасної української історіографії діяльності громадських молодіжних організацій в УСРР 20-х – 30-х рр. ХХ ст. Здійснено аналіз теоретичних підходів, спрямованості досліджень та основних тенденцій в історіографії проблеми.

Сучасний український молодіжний рух усе активніше заявляє про себе в алгоритмі суспільного життя країни як учасник формування та реалізації молодіжної політики. Представники молоді не лише складають найбільш масову групу учасників громадських подій, але й намагаються висувати свої прогресивні погляди щодо подальшої долі української держави та суспільства. З огляду на це постає необхідність вивчення та переосмислення досвіду та усталених стереотипів, засилля шаблонності передусім у радянській історіографії дослідження громадських молодіжних об'єднань УСРР 20-х – 30-х рр. ХХ ст.

Метою статті є дослідження сучасної історіографії громадських молодіжних організацій у 20–30-і рр. ХХ ст. У зв'язку з цим потрібно розв'язати ряд завдань: проаналізувати тематику історіографічних праць, присвячених історії громадського молодіжного руху у 20–30-і рр. ХХ ст.; з'ясувати стан розробки теми; визначити підходи вітчизняних та зарубіжних авторів до вивчення цієї проблеми.

В ході написання статті з'ясовано, що для історичних розвідок сучасного періоду характерна докорінна переоцінка всіх наявних історичних джерел із проблем молодіжних організацій як радянського походження (загальноісторичні,

історіографічні, історико-партійні, історико-комсомольські та ін.), так і зарубіжної українки. На зміну класовому підходу у вивченні громадських організацій прийшов цивілізаційний, який розглядає молодіжний рух 1920-х – 1930-х рр. у всьому розмаїтті суперечностей, взаємовпливів та багатофакторного розвитку. Головними напрямками сучасних досліджень стали як провладний комуністичний рух молоді, так і небільшовицькі молодіжні організації, зокрема національні меншини, релігійні групи тощо.

Ключові слова: громадські організації, історіографія, політична система, система громадських об'єднань, тоталітаризм.

АННОТАЦІЯ

Статья посвящена изучению современной украинской историографии деятельности общественных молодежных организаций в УССР 20-х - 30-х гг. XX в. Осуществлен анализ теоретических подходов, направленности исследований и основных тенденций в историографии проблемы. Современный украинский молодежный движение все активнее заявляет о себе в алгоритме общественной жизни страны как участник формирования и реализации молодежной политики. Представители молодежи не только составляют наиболее массовую группу участников общественных событий, но и пытаются выдвигать свои прогрессивные взгляды относительно дальнейшей судьбы украинского государства и общества. С этим возникает необходимость изучения и переосмысления опыта и устоявшихся стереотипов, засилье шаблонности прежде всего в советской историографии исследования общественных молодежных объединений УССР 20-х - 30-х гг. XX в.

Целью статьи является исследование современной историографии общественных молодежных организаций в 20-30-е гг. XX в. В связи с этим необходимо решить ряд задач: проанализировать тематику историографических трудов, посвященных истории общественного молодежного движения в 20-30-е гг. XX в.; выяснить состояние разработки темы; определить подходы отечественных и зарубежных авторов к изучению этой проблемы.

В ходе написания статьи установлено, что для исторических исследований современного периода характерна коренное переоценка всех имеющихся исторических источников по проблемам молодежных организаций как советского происхождения (общеевропейские, историографические, историко-партийные, историко-комсомольские и др.), Так и зарубежной украинистики. На смену классовому подходу в изучении общественных организаций пришел цивилизационный, который рассматривает молодежное движение 1920-х – 1930-х гг. Во всем разнообразии противоречий, взаимовлияния и многофакторного развития. Главными направлениями современных исследований стали как провластный коммунистическое движение молодежи, так и небольшевистской организации, в том числе национальные меньшинства, религиозные группы и тому подобное.

Ключевые слова: общественные организации, историография, политическая система, система общественных объединений, тоталитаризм.